

Lokal utvecklingsstrategi 2014-2020

FRAMTIDSBYGDER

Dalsland Årjäng Munkedal

FINAL 160229

Lokal utvecklingsstrategi för **FRAMTIDSBYGDER Dalsland Årjäng Munkedal**

Sammanfattning

Vår strategi avser hela landskapet Dalsland samt Årjängs kommun i sydvästra Värmland och Munkedals kommun i nordöstra Bohuslän och omfattar landsbygdsfonden, regionalfonden och socialfonden. Strategin genomförs i samverkan med lokala och regionala aktörer. Strategin bygger på visionen om *Framtidsbygder för alla* och har tre övergripande målsättningar:

Framtidsbygder för alla

Framtidsbygder för alla innebär en målsättning om en landsbygd med framtidstro som bygger på goda förutsättningar för att leva och bo för alla människor. Detta innebär att vi vill öka livskvaliteten för både gamla och nya invånare oavsett bakgrund genom ökad delaktighet och ökade möjligheter att vara med och skapa en positiv utveckling utifrån lokala behov och möjligheter. Framtidsbygder för alla är också trygga bygder för alla.

Företagsamma bygder

En viktig förutsättning för en levande landsbygd är tillgången till arbetstillfällen och möjligheten till att försörja sig. Företagsamma bygder kan utveckla både befintliga och nya verksamheter och därigenom trygga befintliga och skapa nya arbetstillfällen. Målet är bygder som växer genom en företagsamhet som anpassar sig till nya förutsättningar, tar till vara på nya möjligheter och med en entreprenörsanda i alla sektorer lockar fler att etablera sig eller starta nya verksamheter.

Bygder över gränser

Ett område som framgångsrikt driver utvecklingsarbete med insikt och förståelse för våra förutsättningar i ett större perspektiv där internationella kontakter och utbyten för enskilda företag, organisationer och individer med särskilt fokus på ungdomar är viktiga och naturliga delar i strategin, något som också bidrar till innovation och utveckling.

För genomförandet av strategin ansvarar en Local Action Group (LAG) som består av representanter från ideell, privat och offentlig sektor. Strategin styr LAG-gruppens arbete avseende prioriteringar och beslut för lokalt ledd utveckling. En viktig del i genomförandet är ett lokalt utvecklingskontor med operativ kapacitet på fältet som kan förmedla resurser, kunskap och rådgivning för att nå ut till alla och skapa så goda resultat som möjligt.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin.....	4
2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål.....	4
3. Strategins framtagning	4
4. Utvecklingsområdet.....	6
4.1 Områdesbeskrivning.....	10
4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	13
5. På vilket sätt är strategin innovativ?.....	17
6. Vision	18
7. Insatsområden, mål och urvalskriterier	19
7.1 Övergripande mål.....	19
7.2 Insatsområden.....	22
7.3 Handlingsplan.....	23
7.4 Urvalsprocess	25
7.5 Mål och urvalskriterier	26
8. Finansieringsplan.....	29
9. Organisation	30
9.1 Administrativ kapacitet	30
9.2 Partnerskapet och föreningen	31
9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen.....	32
10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer.....	33
10.1 Samverkan mellan fonder.....	33
10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar.....	34
10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering.....	35
11. Kommunikation.....	36
11.1 Kommunikationsplan	38
12. Uppföljning och revidering	38
13. Bilagor	40

1. Syftet med den lokala utvecklingsstrategin

Denna utvecklingsstrategi ska användas för att styra LAG:s arbete med prioritering och urval av ansökningar samt partnerskap, kommunikation och fondsamordning.

2. Strategins bidrag till EU:s och Sveriges mål

Alla projekt som prioriteras genom denna utvecklingsstrategi bidrar till att uppnå EU:s tillväxtstrategi EU2020. Därför bygger alla mål och processen för projekturvalet i strategin på de mål som är satt i de inblandade operativa programmen för struktur- och investeringsfonderna.

Analysen ligger till grund för en vision och utvecklingsbehov, som leder till insatsområden och specifika mål som kan mätas med hjälp av indikatorer. En handlingsplan visar hur målen i insatsområden ska omsättas i aktiviteter.

3. Strategins framtagning

Följande aktörer har medverkat i framtagningen av strategin:

Offentlig sektor: Kommunerna i området (Åmål, Årjäng, Bengtsfors, Mellerud, Dals-Ed, Färgelanda, Munkedal och delar av Vänersborg) och Dalslandskommunernas kommunalförbund.

Privat sektor: LRF Västra Götaland -Fyrbodalen (Lantbrukarnas riksförbund delregion Fyrbodalen), Företagarna Västra Götaland (Företagarnas medlemsorganisation i regionen) och Nordmarkens näringsliv (Fristående medlemsorganisation för näringslivet i Årjängs kommun).

Ideell sektor: Länsbygderådet/Hela Sverige ska leva Fyrbodalen, Dalslands Fotbollsförbund, Hushållningssällskapet Väst och Coompanion Fyrbodalen.

För att förankra och få så stor delaktighet i framtagandet av vår gemensamma utvecklingsstrategi har arbetet skett enligt följande process:

Vi har genomfört **SWOT-analys** med respektive kommunledning (KSAU) inklusive kommunchefer m.fl. för att genomlysna de lokala förutsättningarna för landsbygdens utveckling utifrån ett kommunalt perspektiv, se bilaga 1. Vi har också arbetat fram en **omvärldsanalys** som del i kunskapsunderlaget, se bilaga 2.

Vi har genomfört **dialogmöten** för de deltagande kommunerna med syfte att fånga upp synpunkter, idéer och önskemål från i första hand ideella och privata aktörer men där även kommunalråd och kommunala tjänstemän har medverkat i processarbetet.

Vi har genomfört **intervjuer** med nyckelpersoner som representerar följande intressenter: LRF Västra Götaland, Nordmarkens Näringsliv, Dalslands Fotbollsförbund och Dalslands Turist AB

En annan viktig del i utvecklingsarbetet har varit att inkludera **erfarenheterna** och **utvärderingarna** från föregående period. Här är samarbetet med Högskolan i Väst och projektet "På jakt efter Leaders mervärden" tillsammans med **feedback** från projektägare och **reflektioner** från LAG exempel på faktorer som också påverkat utformningen av den nya lokala utvecklingsstrategin.

Vidare är utvecklingsstrategin utöver avstämningen med respektive kommun också avstämd mot Västra Götalandsstrategin 2020, Värmlandsstrategin 2020 och mot Fyrbodals delregionala genomförandeplan 2020 där såväl omvärldsanalyser, som visioner, teman, mål och prioriteringar har studerats (läs mer 10.2).

Utifrån det samlade underlaget har en **skrivargrupp** om tre personer utformat ett förslag till strategi. Förslaget har skickats på **remiss** till en grupp av representanter för intressenterna inklusive kommunledningarna som fått möjlighet att lämna ytterligare synpunkter och/eller förslag innan den slutgiltiga strategin fastställdes.

4. Utvecklingsområdet

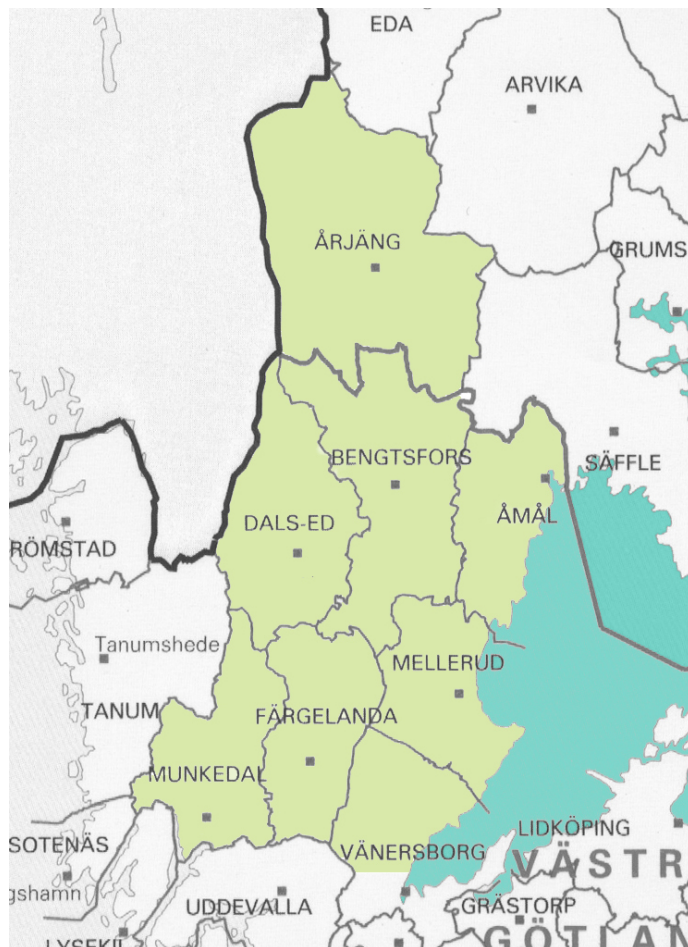
Totalt antal invånare i utvecklingsområdet, inklusive tätorter > 20 000 invånare.	Totalt har vårt utvecklingsområde 68787 invånare fördelat på åtta kommuner.
Antal invånare i utvecklingsområdet, exklusive tätorter > 20 000 invånare.	68 787 invånare
Områdets totalstorlek i km ² , inklusive tätorter > 20 000 invånare.	5 730 km ²
Områdets storlek i km ² utanför tätorter > 20 000 invånare.	5 730 km ²
Antal invånare per km ² , inklusive tätorter.	I genomsnitt har området 12 invånare per km ²
Antal invånare per km ² , exklusive tätorter.	Som ovan
Kommuner som omfattas av strategin.	Utvecklingsstrategin omfattar kommunerna: Årjäng, Bengtsfors, Åmål, Mellerud, Dals-Ed, Munkedal, Färgelanda samt del av Vänersborgs, församlingarna: Gestad 148703, Brålanda 148704, Sundals Ryr 148705 och Frändefors 148706.
Landskapstyper och landmärken	Lång vänerkust i öster. Bördigt slättland i sydöst (Dalboslätten), två sydliga fjäll (Kroppefjäll och Kynnefjäll), odlad dalgång i väst (Valbodalen), och längst i väster dramatiska variationer i ett gammalt fjordlandskap (Bärfendal) där området möter havet (Gullmarsfjorden). Kuperad skogsmark med många sjöar och vattendrag i de norra delarna, typiska sprickdalsåsar och dito långsmala, djupa, näringsfattiga sjöar.
Större tätorter och utvecklingscentra	Tätorter: Åmål, Mellerud, Ed, Bengtsfors, Munkedal, Årjäng, Färgelanda, Brålanda. Dingle och

	Nuntorps naturbruksgymnasier. Steneby/konsthantverk, del av Göteborgs universitet. Not Quite, konstnärskollektiv.
<p>Befolkningsförändring för åren 2007–2013</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flyttnetto • Födelsenetto 	<p>Befolkningsmängden har minskat med 1989 invånare under perioden, från 70773 invånare 2007 till 68787 invånare 2013.</p> <p><u>Flyttnetto</u> Bengtsfors: -40 Dals-Ed: -51 Färgelanda: -92 Mellerud: - 430 Munkedal: 74 <i>Vänernborg: 386*</i> Åmål: -64 Årjäng: 376</p> <p><u>Födelsenetto</u> Bengtsfors: -482 Dals-Ed: -102 Färgelanda: -153 Munkedal: -116 <i>Vänernborg: -14*</i> Åmål: -400 Årjäng: -241 <i>*) För Vänernborg redovisas hela kommunen</i></p> <p>Källa: Regionfakta/SCB 2013-12-31</p>
Arbetslöshet i procent	<p>Åmål 12,8 % Bengtsfors 10,7 % Vänernborg 10,5% Mellerud 9,0 % Dals-Ed 7,8 % Färgelanda 6,8 % Årjäng 6,1 % Munkedal 5,8 % <i>Hela riket 7,9 %</i></p> <p>Källa: AF oktober 2014 16-64 år</p>
Arbetslöshet bland unga (15–24 år) i procent	<p>Åmål 27,6 % Vänernborg 23,6 %</p>

	<p>Bengtsfors 22,5 % Mellerud 17,2 % Dals-Ed 11,9 % Färgelanda 11,9 % Årjäng 11,8 % Munkedal 11,6 % <i>Hela riket 15 %</i></p> <p>Källa: AF oktober 2014 18-24 år</p>
Andel invånare med utländsk bakgrund i procent	<p>Årjäng 21,7 % Dals-Ed 16,1 % Bengtsfors 15,8 % Mellerud 14,0 % Vänersborg 13,7 % Åmål 12,8 % Färgelanda 10,6 % Munkedal 10,2% <i>Hela riket 20,7 %</i></p> <p>Källa: SCB 2013-12-31</p>
Antal företag per 1 000 invånare	<p>Munkedal 118 Mellerud 111 Dals-Ed 108 Årjäng 95 Färgelanda 93 Bengtsfors 83 Åmål 70 Vänersborg 56 <i>Hela riket 88,8</i></p> <p>Källa: SCB 2012</p>
Antal nystartade företag per 1 000 invånare	<p>Munkedal 118 Mellerud 102 Färgelanda 101 Årjäng 95 Bengtsfors 91 Vänersborg 81 Åmål 73 Dals-Ed 51 <i>Hela riket 95</i></p> <p>Källa: Statistikportalen Tillväxtanalys</p>

Andel av befolkningen i procent	
16-24 år	11 %
25-44 år	20,8%
45-64 år	27,2 %
65- år	24,2%
	Källa: Regionfakta/SCB 2013-12-31
Invånare per km ²	12

4.1 Områdesbeskrivning

Vårt område "Framtidsbygder Dalsland Årjäng Munkedal" består av relativt homogena landsbygder som inte domineras av större städer. Kommunerna är små och har likartade förutsättningar och landsbygdsproblematik; sjunkande befolkningstal, hög ungdomsarbetslöshet, låg utbildningsnivå och svårigheter att upprätthålla lokal service etc. Området ligger förhållandevis långt från regionala centra både i Västra Götalands och Värmlands län. Den turistiska pulsådern Dalslands kanal binder samman Dalsland och västra Värmland (Årjäng) och inlandskaraktären förenar Dalsland med det bohuslänska inlandet (Munkedal). Framtidsbygder utmärks också av att gränsa till Norge. Slutligen kan konstateras att området är geografiskt väl samlat inom trekanten Oslo-Göteborg-Karlstad. Framtidsbygder är centrala landsbygder med tanke på närheten till storstäder med goda kommunikationer nationellt och internationellt. Området bedöms funktionellt då det ligger geografiskt väl samlat och delar såväl strukturella problem som möjligheter.

Ökad tillväxt, sysselsättning och inflyttning är gemensamma utmaningar. Därav läggs vikt i strategin vid stärkt entreprenörskap, jobbskapande utveckling och attraktiva bygder som lockar till inflyttning och etablering. Lokal service och kommunikationer är här centrala, liksom gott mottagande av nya invånare och för tillväxten – ett proaktivt näringsliv som navigerar och verkar i en internationell samtid och framtid.

Området omfattar hela landskapet Dalsland samt del av nordöstra Bohuslän (Munkedals kommun) och sydvästra Värmland (Årjängs kommun). Området är länsöverskridande på så vis att största delen ligger i nordvästra Västra Götalands län och en mindre del (Årjängs kommun) ligger i sydvästra delen av Värmlands län. Området gränsar i den nordvästra delen mot Norge, i norr mot Värmlandskommunerna Eda, Arvika och Säffle. Utmed hela östra sidan utgör Väneren gräns. I söder gränsar området mot den resterande delen av Vänersborgs kommun och Uddevalla kommun. I sydväst gränsar området till Lysekil, Sotenäs och Tanums kommuner. Här utgör även havet en gräns genom de inre delarna av Gullmarsfjorden. För områdesgränser se bilaga 3.

Området är ett utpräglad landsbygdsområde med mindre orter och en stad – Åmål. Landskapet är omväxlande med utpräglad jordbruksbygd på Dalbosläppen i sydost och innanhavet Väneren med en lång kustremsa och rik skärgård i öster. Här finns också två av Sveriges sydligaste fjäll, Kroppefjäll och Kynnefjäll. Sydvästra delarna karakteriseras av ett varierat, småbrutet landskap med skog och sjöar. Längst västerut möter området havet via de inre delarna av Gullmarsfjorden. Här finns exempel på det typiska bohuslänska landskapet med dramatiskt uppskjutande berg ur bördiga slätter. Örekilsälven rinner här ut i havet, älven är känd för sitt laxfiske.

Typiskt för mellersta och norra delarna av området är sprickdalsformationerna med långa åsar och dalar med kärr eller sjöar. Skog och vatten dominerar i norr, vårt område är det mest vattentäta i Sverige.

Sjösystemet med Dalslands kanal sträcker sig 250 km, från Väneren, genom Dalsland och västra Värmland. Kanalen stod klar 1868 och har totalt 31 slussar. Akvedukten i Håverud är den största sevärheten med sina tre broar för bilar, tåg och båtar. Dalslands kanal är rik på industriminnen knutna till de många bruken som nyttjat vattenkraften. Idag är kanalen främst en pulsåder för den växande turismen.

Traditionella näringar som jord- och skogsbruk är starka om än mindre personalkrävande än förr. Pappersindustrin har traditionellt varit stark i området, dock har flera pappersbruk avvecklats på senare år, samma trend kan skönjas för företag som är underleverantörer till fordonsindustrin. Det pågår sedan flera decennier en omstrukturering av näringslivet, från att tidigare dominerats av större industriföretag till ett mer diversifierat näringsliv där tjänstesektorn är på frammarsch och småföretagandet blir allt viktigare. Ett annat näringsliv tar form där nya branscher växer, t ex. inom besöksnäring, IT och kulturella

näringar. Näringslivet präglas i stort av en stark entreprenörsanda och pragmatism, ett rikt småföretagande där besöksnäringen sticker ut tillsammans med en stark hantverkstradition.

Den formella utbildningsnivån i vårt område är något lägre än genomsnittet för riket. Mot den bakgrunden finns en uttalad ambition att främja utbildning och det livslånga lärandet, och att öka kontaktytorna mellan utbildning och näringsliv. Här finns flera skolor som erbjuder specialutbildningar på olika nivåer: Steneby med utbildningar inom konsthantverk och design på högskolenivå, Kyrkeruds Folkhögskola, Dalslands folkhögskola och naturbruksgymnasierna i Dingle och på Nuntorp.

Föreningsandan är stark i området. Med ett brett spann från lokala utvecklingsgrupper till en aktiv kultur- och fritidsrörelse är föreningslivet en viktig och engagerad aktör och samarbetspartner för områdets utveckling. Här finns numer många föreningar med projekterfarenhet från den föregående programperioden med Leader. Det växande antalet fiberföreningarna i området är en särskilt viktig resurs för landsbygdens utveckling.

En välfungerande infrastruktur är viktig för områdets utveckling. Där E45, E6 och E18 och väg 172 och väg 164 är exempel på viktiga vägar för transporter inom och till och från området. Järnvägsnätet med bl. a. sträckningen Göteborg – Karlstad, Norgebanan, Bohusbanan och Dal Västra Värmlands Järnväg transporterar både gods och passagerare till och från området. Här finns även ett stort antal hamnar som idag främst nyttjas av fritidsbåtar. Den pågående och omfattande utbyggnaden av bredband via fiber är den största infrastrukturesatsningen som gjorts i området på många år.

Området är gränsbygd mot Norge vilket påverkar såväl näringslivet som samhället i övrigt, detta är särskilt påtagligt gränskommunerna. Närheten till Norge och Osloregionen skapar goda möjligheter för utveckling och tillväxt. Gränsen innebär bland annat tillgång till dubbla arbetsmarknader och erbjuder stor potential för affärsutveckling för både norska och svenska företag.

4.2 Behov och utvecklingsmöjligheter

Genom SWOT- och omvärldsanalyser, dialogmöten, intervjuer, remissrundor och övrig feedback från intressenter har vi funnit ett antal gemensamma nyckelområden där vi konstaterar såväl behov som utvecklingsmöjligheter. För varje nyckelområde har behoven och utvecklingsmöjligheterna granskats utifrån hur prioriterade, konkreta och påverkbara de är. Detta har lett fram till vårt fokus och val av insatsområden och målsättningar.

Här följer våra behov och utvecklingsmöjligheter där varje nyckelområde inleds med vårt fokus för utveckling, följt av en beskrivning av förutsättningarna i stort:

Föreningslivet

Fokus: att genom förnyelse av föreningslivet ta till vara och utveckla den styrka som finns lokalt för landsbygdens utveckling och attraktionskraft. Förnyelse kan avse metoder, organisation, verksamhetsområde, samverkansformer m.m.

Föreningslivet är en av områdets viktigaste styrkor, det skapar mycket av det som vi förknippar med livskvalitet t.ex. kultur och hälsa, men det skapar också mötesplatser, trygghet, delaktighet och ett samhällsengagemang för både den egna bygden som för omvärlden. Det finns också i många bygder ett engagemang för att inkludera flyktingar i gemenskapen. Föreningslivets betydelse för det lokala samhällets uppbyggnad är mycket påtaglig i området, vilket ger sig uttryck i bredbandsuppbyggnaden men också i ideella initiativ inom t.ex. skola och barnomsorg. Lokala utvecklingsgrupper är också viktiga organ för att föra bygdens talan och driva utvecklingsprojekt. Trots ett starkt föreningsliv är det många föreningar som har svårt att rekrytera nya styrelseledamöter och t.ex. idrottlidare. I vissa typer av föreningar finns det vidare en påtaglig brist på både ungdomar och kvinnor. Vi ser en utvecklingspotential i att stödja, utveckla och effektivisera föreningslivet. Föreningslivet är också viktigt för bygdernas och det samlade områdets attraktionskraft – för befintliga invånare, besökare och potentiella inflyttare.

Arbetsstillfällen

Fokus: att öka antalet arbetsstillfällen genom utveckling av nya idéer och innovationer, bättre pendlingsmöjlighet och förutsättningar för att jobba på distans, tillgång till den norska arbetsmarknaden och stärkt konkurrenskraft för landsbygdsföretagen.

Tillgång till arbetsstillfällen är en viktig grundförutsättning för en livskraftig landsbygd. I takt med att traditionella näringar minskar och nya tillkommer krävs andra kompetenser och nivåer på utbildningar. Detta innebär att det samtidigt kan råda arbetslöshet inom vissa yrkeskategorier och efterfrågan på personal inom andra. Bättre och snabbare insatser för att ta vara på kompetensen hos nyanlända flyktingar är angeläget, både av humanitära och samhällsekonomiska skäl. Vissa bygder är fortfarande i stor utsträckning beroende av en stor arbetsgivare. Här riskerar nedläggningar att bli mycket kännbara och samverkan mellan intressenter och stöd- och rådgivningssystem på lokal/regional nivå särskilt viktiga. Hög

ungdomsarbetslöshet och svårigheter för invandrare att ta sig in på arbetsmarknaden är ett gemensamt problem för hela området, med undantag för gränsbygder där den norska arbetsmarknaden och gränshandeln skapar arbetstillfällen. Ett viktigt utvecklingsområde är följaktligen infrastruktur för ökade möjligheter att pendla till jobbet för att kunna vara aktiv på arbetsmarknaden över ett större geografiskt område (jmf Västra Götalandsregionens mål för en rundare region). Tillgången till bredband på landsbygden skapar också möjligheter att på hel- eller deltid arbeta på distans.

Vårt område präglas av förhållandevis låg utbildningsnivå. Förbättrad infrastruktur med goda kommunikationer på väg och järnväg tillsammans med bredbandsutbyggnaden är viktiga grundstenar för att möjliggöra pendling till studieorter och för att kunna studera på distans.

Service och kommunikationer.

Fokus: att säkerställa och utveckla lokal service och kommunikationer genom ökad samverkan, ny teknik och innovativa lösningar.

Långsiktigt levande landsbygd förutsätter god tillgång till både service och kommunikationer. När det gäller service har traditionellt lanthandeln varit den naturliga servicepunkten och mötesplatsen på landsbygden. Idag monteras servicen på landsbygden ned i allt snabbare takt. De servicepunkter som finns kvar i form av butiker eller andra lokala aktörer är en resurs som kan kompletteras med såväl offentliga som fler kommersiella tjänster. På så sätt skulle lokal service både kunna säkerställas och utvecklas. Goda kommunikationer i form av bl. a. tillgång på bredband och ett välfungerande väg- och järnvägsnät med tillgänglig och bra kollektivtrafik är nödvändiga förutsättningar för en positiv utveckling av landsbygden.

De gröna näringarna

Fokus: att stärka konkurrenskraften för de gröna näringarna, företrädesvis de mindre företagen, genom diversifiering, kompetensutveckling och ökad tillgång till stöd och rådgivningssystem samt en fortsatt utveckling av den naturbaserade besöksnäringen. Ökad samverkan mellan stad och land för att skapa underlag för ökad produktion och avsättning. Att öka och utveckla samarbete mellan näringarna och naturbruksgymnasier.

De gröna näringarna är basnäringar med utgångspunkt i resurserna jord, skog och vatten. Traditionellt producerar jorden livsmedel och skogen råvara till pappersindustrin och sågverken. Relativt nytillkommet är energiproduktion från jord och skog med stor potential för tillväxt. Många mindre jordbruksfastigheter kan stärkas genom diversifiering t.ex. närproducerade livsmedel och småskalig förädling och försäljning. Skogen ägs och förvaltas i stor utsträckning av många små skogsägare. Genom aktiv förvaltning och kompetensutveckling av skogsägare kan skogsbruket öka lönsamheten och stärka sysselsättningen både i skogen och i förlängningen i transportsektorn, råvaruförädlingen och energiproduktionen.

Besöksnäringen avseende naturturismen har en klar potential att växa utifrån ett ekonomisk, ekologiskt och socialt hållbart synsätt. Fortsatt och utökad samverkan mellan olika turistentreprenörer, föreningar, kommuner och markägare är centralt. En långsiktigt hållbar utveckling av besöksnäringen bidrar till områdets attraktionskraft.

Kulturen

Fokus: att stärka attraktionskraften och öka livskvaliteten i området genom att ytterligare utveckla kulturlivet som skapar mötesplatser, minskar utanförskapet och ökar integrationen.

Kulturen är en viktig del av områdets attraktionskraft och livskvalitet, både för fastboende och besökare. Såväl kulturarvet och hantverkstraditionen som samtidskonsten är i hög grad del av områdets identitet och kraft. Kulturen har också en viktig roll i att diskutera och utmana samtiden. Kulturen i sina olika former skapar mötesplatser för alla åldrar och för gamla och nya medborgare, och fungerar som brobyggare mellan olika grupper. Kulturen kan på så vis verka för minskat utanförskap och ökad integration. Möjligheter till nya samarbeten skapar förutsättningar för att kulturverksamheterna kan utvecklas och förnyas. Ett område som särskilt kan nämnas är digital kultur som via livesändningar på våra digitaliserade biografier kan öka utbudet av offentligt producerad kultur, t.ex. scenkonst och musik. Kulturen kan dessutom bidra till ekonomisk tillväxt och sysselsättning.

Attraktivt boende

Fokus: att genom goda förutsättningar för attraktivt boende öka inflyttningen till vårt område. Genom ökad nybyggnation och ökad inflyttning kan området bli mer konkurrenskraftigt och säkra underlaget för lokal service och kommunikationer.

En viktig resurs för ökad inflyttning är de unika möjligheter som området kan erbjuda i form av attraktivt boende, ofta sjönära, till konkurrenskraftiga priser. Det finns ett uttalad oro för att lagstiftningen kommer att försvåra sjönära byggnation genom ytterligare skärpta strandskyddsregler. Med sjunkande befolkningstal blir attraktivt boende än viktigare som konkurrensmedel för att bibehålla service och kommunikationer. Vi ser dessutom en potential i att öka attraktionskraften hos våra tätorter. Mindre samhällen med goda kommunikationer, skola, kultur och nära till naturen kan stärka sin attraktionskraft t.ex. genom trivsamma utomhusmiljöer och sociala mötesplatser.

Integration/inkludering

Fokus: att erbjuda kontaktytor mellan utrikesfödda och civilsamhället, vilket i sin tur öppnar dörrar till inkludering och delaktighet. Genom sociala kontakter ökar möjligheterna till ömsesidig förståelse och lärande, och övergången till arbete underlättas för de utrikesfödda. Metoder kan vara sociala inkubatorer, stöd till föreningar som inkluderar nyanlända, matchning för praktik och vänskapsringar.

Vårt område har under senare tid tagit emot betydande antal flyktingar från Syrien m.fl. länder och asylboenden har upprättats i flera kommuner. Vi har också flera boenden för ensamkommande flyktingbarn. Sedan tidigare finns invandrare som är i olika grad integrerade i samhället och arbetslivet. Integration och inkludering kan förbättras för de utrikesfödda. Genom leadermetoden kan vi erbjuda kontaktytor mot civilsamhället som kan korta vägen till arbete och öka delaktigheten i lokalsamhället. Vi kan också ge civilsamhället verktyg och strukturer för att möta dessa grupper. Ökade kontakter kan ge de utrikesfödda t.ex. kunskap och gemenskap i föreningslivet, möjligheter att träna språket, inblickar i vardagslivet och arbetslivet i området.

Att verka för integration på landsbygden är att verka för landsbygdsutveckling. Utrikesfödda som kommer till Sverige har med sig kunskaper, erfarenheter och intressen. Idag får staden i högre utsträckning än landsbygden del av dessa kunskaper. Genom att verka för integration på landsbygden kan de utrikesfödda också bidra till landsbygdsutveckling. Utrikesfödda kan också se den svenska landsbygden med andra ögon och se möjligheter som vi inte alltid ser själva.

Näringslivet

Fokus: att öka kompetensen, lönsamheten och exportmognaden hos landsbygdsföretagen och därmed öka tillväxten. Att stötta nyföretagandet och stärka företagens kompetens när det gäller att rekrytera utrikesfödda. Att öka tillgången på lokalt kapital.

Ett konkurrenskraftigt växande näringsliv både tryggar befintliga jobb och skapar nya, något som stärker livsvillkoren och ökar framtidstron på landsbygden. Området har de senaste decennierna blivit alltmer beroende av småföretagens utveckling. Nya branscher har tillkommit och ökar i omfattning t.ex. inom handel, besöksnäring, kultur och IT. Det finns idag ett uttalat behov av att stärka småföretagen för ökad konkurrenskraft och bättre lönsamhet. Det finns vidare ett behov av att underlätta kapitalförsörjningen varför finansiering är ett angeläget utvecklingsområde. Brist på arbetskraft med rätt kompetens begränsar också näringslivets tillväxt. Nyföretagandet har minskat på flera håll i området. Ökat entreprenörskap bland ungdomar är viktigt och vi ser en tydlig utvecklingspotential i nya branscher men även hos nya grupper t.ex. invandrare med erfarenheter av entreprenörskap. Ökad samverkan mellan olika aktörer i rådgivningssystemet, mellan näringslivet och utbildningsanordnare, samverkan mellan offentlig och privat sektor effektiviserar och ökar företagsamheten. Göteborg- och Karlstad är viktiga motorer för det lokala näringslivets utveckling, jämte Norge och Osloregionen som anses ha den största tillväxtpotentialen för vårt område. En konkurrensfördel för näringslivet är nätverket av redan etablerade affärskontakter i Norge samt de norska företag som har etablerat sig här. Tillgången till en väl fungerande infrastruktur, inte minst när det gäller transporter på väg och järnväg, är viktig för näringslivet och kan vara helt avgörande för nyetableringar. Utbyggnaden av bredband gynnar det befintliga näringslivet och skapar förutsättningar för nya affärsidéer, nya företag och tillväxt.

Globalisering

Fokus: att utveckla internationella utbyten och kontakter som dels kan bygga kompetens, dels generera verksamhets- och affärsutveckling och dessutom leder till ökad förståelse och tolerans för andra kulturer. Internationella utbyten ger perspektiv som kan leda till innovativa idéer för det egna området eller verksamheten.

Den pågående globaliseringen, där nationsgränserna minskar i betydelse, kan öppna nya möjligheter för både företag och enskilda. Den innebär också en hårdare konkurrens både när det gäller att behålla befintliga och attrahera nya företag och invånare. Attraktiva områden och regioner erbjuder intressanta och natursköna boendemiljöer, god service och präglas av mångfald och tolerans. Vårt område måste anta utmaningarna som globaliseringen ställer oss inför; att vara ett attraktivt område i en global värld. Med tanke på den snabba urbaniseringen är utmaningen också att bromsa och vända flyttströmmarna från landsbygden till staden – tillbaka till landsbygden.

Våra erfarenheter av kontakter med andra områden utomlands har varit mycket positiva och gynnat intressenter i alla tre sektorer. Att internationellt knyta kontakter, skapa nätverk, dela med sig av erfarenheter och lära av andra har lett till både affärs- och kompetensutveckling i vårt område.

5. På vilket sätt är strategin innovativ?

Lokalt utvecklingskontor

Vårt område ligger på fler sätt i gränslandet. Det är en styrka när vi ser på närheten till Norge men kan vara en svaghet när vi ser på relationen till regionerna och större befolkningscentra. Vi befinner oss i periferin vilket får konsekvenser, t.ex. upplevs befintliga stöd- och rådgivningssystem frånvarande eller svårtillgängliga. Vidare innebär det också att en del av beslutsfattandet som påverkar områdets utveckling sker "långt borta". Vår strategi innebär att vi kommer ta en tydlig och aktiv roll i arbetet för lokal utveckling i nära samverkan med kommunerna och övriga aktörer t.ex. Hushållningssällskapen, Coompanion, LRF, turistorganisationer, lokala bygdegrupper, länsstyrelser, regioner m.fl. Strategin innebär att vi utöver våra egna medel och resurser också vill hjälpa övriga delar i stöd- och rådgivningssystemen att nå ut i vårt område. En viktig del i vårt upplägg är därför att tillhandahålla ett lokalt utvecklingskontor med operativ kapacitet på fältet som kan förmedla resurser, kunskap och rådgivning för att uppnå bred delaktighet och så mycket aktivt genomförande som möjligt.

Tankesmedja som metod

Goda idéer föds i möten mellan människor. Vi avser att arbeta aktivt med att sammanföra människor i tankesmedjor för att bygga kunskap och finna nya lösningar på vårt områdes utmaningar. Tankesmedjor bjuder in fler människor att delta i utvecklingsarbetet och tillför

både bredare och vassare kompetens i specifika frågor. Genom att engagera individer i diskussionen om landsbygdens utmaningar skapas en dynamisk lokal arena där innovativa lösningar kan växa fram. Dessa lösningar kan sedan bearbetas vidare och genomföras av de mest lämpade aktörerna i det specifika fallet. Att arbeta med tankesmedjor är innovativt på ett lokalt plan. Metoden ligger väl i linje med Kommissionens definition av innovation inom Leader, som lyfter fram att hitta nya lösningar på bestående landsbygdsproblem (Europeiska Kommissionens faktaunderlag om Leader). Tankesmedjor som metod kommer vi att använda och vidareutveckla under programperioden.

Världen är större

Varje lokalt område ingår i ett större sammanhang. För att framgångsrikt kunna driva utvecklingsarbete måste vi kunna se och förstå våra förutsättningar i ett större perspektiv. Det gäller området som helhet men också enskilda företag, organisationer och individer, inte minst viktigt för ungdomar. Vi behöver se oss själva utifrån också för att utmana våra normer. Tolerans växer med insikten om olika kulturer och förutsättningar. Vår strategi möjliggör internationella utblickar och kontakter för att ge perspektiv, bygga kunskap och knyta kontakter. Vi menar att perspektiv och utblickar är innovativt och ger näring åt innovation och utveckling i vårt område.

6. Vision

Vår vision är framtidsbygder för alla – med väl utvecklad lokal service, goda kommunikationer och ett livaktigt näringsliv som grund för inflyttning och hållbar tillväxt. Framtidsbygder är attraktiva bygder.

7. Insatsområden, mål och urvalskriterier

7.1 Övergripande mål för Framtidsbygder

Övergripande mål
Framtidsbygder för alla
Företagsamma bygder
Bygder över gränser

Europa 2020 har fem övergripande mål för sysselsättning, innovation, klimat och energi, utbildning samt social sammanhållning. Strategin för Europa bygger på tre övergripande prioriteringar: smart tillväxt, hållbar tillväxt och tillväxt för alla. Genom Västra Götaland 2020 och Värmlandsstrategin 2020 har målen brutits ned till regional nivå. Via genomförandeplanen för Fyrbodalen 2020 har mål och insatser anpassats till de delregionala förutsättningarna. Vår strategi utgår från våra lokala möjligheter och utmaningar kopplat till målsättningarna för landsbygds-, regional- och socialfonden samtidigt som den utgår från Europa 2020 och de regionala och delregionala strategierna. (läs mer i kapitel 10.2). Fiskerifonden är inte aktuell för vårt område p.g.a. att den stora sjön Vänern, som gränsar till vårt område med en lång kuststräcka, har ansökt om att bilda ett eget område. För mer information om motiveringen för valet av fonder, se bilaga 4.

Vår strategi har tre övergripande mål: *framtidbygder för alla*, *företagsamma bygder* och *bygder över gränser* som tillsammans beskriver vad vi vill åstadkomma. De övergripande målen har sedan brutits ned till fyra insatsområden med prioriterade mål för respektive fond.

Fonderna riktas till målgrupper enligt följande:

- Regionalfonden riktas till ungdomar och landsbygdsföretagare.
- Socialfonden riktas till utrikesfödda.
- Landsbygdsfonden bildar en horisontell plattform och riktas till samtliga målgrupper; föreningar och bygdegrupper, offentliga aktörer, organisationer, studieförbund, näringsliv, ungdomar och utrikesfödda.

Läs mer om val av fonder i kapitel 10.1.

Övergripande mål för Framtidsbygder

1. Framtidsbygder för alla

Vårt mål är en landsbygd som växer genom goda förutsättningar för att leva, bo och verka för alla människor. Det innebär ökad livskvalitet, minskat utanförskap och ökad trygghet för alla oavsett bakgrund. Tillgång till arbetstillfällen och möjligheter till arbetspendling och distansarbete tack vare en välfungerande infrastruktur och goda kommunikationer är viktiga byggstenar. Ett rikt kulturliv, föreningsliv och tillgång till naturen är också delar av målet. Vårt område ska erbjuda god kommersiell och offentlig service.

2. Företagsamma bygder

Vårt mål är ett konkurrenskraftigt näringsliv som växer genom att anpassa sig till nya förutsättningar och ta tillvara nya möjligheter. Målet är också ett näringsliv med god kompetens för att rekrytera utrikes födda för att förkorta vägen till arbete. Områdets entreprenörsanda skall locka fler att starta nya företag, med särskilt fokus på ungdomar och utrikes födda.

3. Bygder över gränser

Vårt mål är utveckling med utgångspunkt i våra förutsättningar i ett större perspektiv, där nationella och internationella kontakter och utbyten för enskilda företag, organisationer och individer är framgångsfaktorer. Gränsöverskridande kontakter ger näring som bär frukt i form av innovation, affärer och tillväxt. Internationella kontakter innebär också ökad insikt i andra kulturer och livsvillkor vilket ökar förståelsen och toleransen för människor med annan bakgrund än vår egen.

Strategin beaktar dessutom horisontella mål som bör genomsyra alla projekt.

Horisontella mål för Framtidsbygder

Övergripande horisontella mål för hela strategin	Indikatorer (fylls i efter att strategin blivit godkänd)
Bättre miljö	<i>Projekt med fokus på miljö-/klimatfrågor, helt eller delvis.</i>
Likabehandling och ickediskriminering	<i>Projekt med fokus på integration och/eller mångfald, helt eller delvis.</i>
Jämställdhet	<i>Projekt med jämn fördelning mellan kvinnor och män.</i>

En hållbar utveckling säkrar en långsiktigt livskraftig landsbygd, där vår generation inte förbrukar eller begränsar kommande generationers resurser. En hållbar utveckling är flerdimensionell: ekologisk, social och ekonomisk. Det innebär i genomförandet av strategin att varje projekt ska beakta de horisontella målen. Vi ser de horisontella målen som drivkraft för hållbar utveckling.

Bättre miljö

Klimatförändringar och alltför hög energi- och resursförbrukning är globala problem som påverkar oss, och som kräver anpassning och nya lösningar även på lokal nivå. Det är viktigt i allt utvecklingsarbete att ta hänsyn till ekosystemens toleransnivåer, att sträva efter s.k. grön tillväxt.

Likabehandling och icke-diskriminering

Vår vision är *framtidbygder för alla* – alla invånare oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, funktionshinder, sexuell läggning och ålder har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Vår strategi pekar särskilt på värdet av att flyktingar och invandrare är resurser för alla delar av det lokala samhället, och bör integreras i våra bygder på ett så bra sätt som möjligt.

Jämställdhet

Målet innebär att alla kvinnor och män skall ha samma möjligheter att forma samhället och sina egna liv. Målet är angeläget av flera skäl: för genomförandet av strategin och för ett demokratiskt samhälle där delat ansvar och inflytande dessutom stärker innovativa företag och organisationer.

7.2 Insatsområden

Insatsområdena utgör strategins inriktning och anger inom vilka tematiska områden som utvecklingsinsatserna ska ske.

Insatsområde 1.1 Bygdeutveckling

Med en helhetssyn på alla människors behov och möjligheter är målsättningen attraktiva bygder där förutsättningarna är goda för att leva, bo och verka. En viktig del är att känna sig trygg. *Förnyelse av föreningslivet, sociala innovationer och mötesplatser, lokala lösningar för trivsel och trygghet för alla åldrar och insatser för ökad integration och inkludering av utrikesfödda är exempel på insatser som bidrar till en positiv bygdeutveckling.*

Insatsområde 1.2 Kommunikation och service

En väl utbyggd infrastruktur, och därtill god lokal service är avgörande för ett områdes utveckling. Kommunikationer och både kommersiell och offentlig service är viktigt för alla sektorer, inte minst för människors möjlighet till pendling till arbete eller studier. Detsamma gäller möjligheten till distansarbete eller distansstudier. *Ny teknik, innovationer, lokala servicelösningar, produkt- och tjänsteutveckling, offentlig upphandling och bredbandsutbyggnad är exempel på insatser som stärker kommunikation och service.*

Insatsområde 2.1 Entreprenörskap

Insatsområdet ska stärka entreprenörskap och främja företagsutveckling i hela vårt område. *Lönsammare landsbygdsföretag, ökad tillgång på lokalt kapital, ökad kompetens för rekrytering av utrikesfödda, ökat nyföretagande i synnerhet bland ungdomar och utrikes födda, utveckling av traditionella och nya branscher är exempel på möjliga insatser. Samverkan med andra aktörer i stöd- och rådgivningssystemet som vill bidra till utveckling är viktigt för långtgående goda resultat.*

Insatsområde 3.1 Samarbete över gränser

Ökad samarbete över gränser förväntas stärka områdets utveckling och attraktionskraft. Gränsöverskridande samarbete kan också bidra till ökad förståelse för andra kulturer och tolerans för människor med annan bakgrund. Genom att ta plats i nationella och internationella sammanhang kan vi också ta del av de möjligheter som globaliseringen öppnar för oss. *Insatsområdet ska stärka kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte, innovation, affärs- och verksamhetsutveckling och öka exportmognaden hos landsbygdsföretagen genom nationella och internationella kontakter, utbyten och samarbeten.*

7.3 Handlingsplan

Området kommer att arbeta med *Europeiska Regionalfonden (ERUF)*, *Europeiska Socialfonden (ESF)* och *Europeiska Landsbygdsfonden (EJFLU)* under perioden. Vi kommer att tillämpa följande allmänna prioriteringar för val av fonder:

- **Landsbygdsfonden (EJFLU)** – fokus på hållbar landsbygdsutveckling och tillväxt, ökad attraktions- och konkurrenskraft och stärkt service. Internationellt utbyte med bäring på bygdeutveckling, föreningsliv, ungdomar.
- **Regionalfonden (ERUF)** – fokus på entreprenörskap, affärs- eller näringslivsutveckling. Internationellt utbyte med bäring på företagande och affärsutveckling .
- **Socialfonden (ESF)** – fokus på integration av utrikesfödda, ökad inkludering, stärkt ställning för individen och ökad anställningsbarhet och näringslivets rekryteringskompetens.

Samverkan med intressenter

Nära samverkan med kommunerna och deras ansvariga inom näringsliv, kultur, turism och fritid är viktigt för att fånga upp det stora engagemang som finns hos våra målgrupper. Vi söker också samverkan med andra aktörer t.ex. inom befintliga stöd- och rådgivningssystem för samordning av insatser. Det är vår ambition att aktivt bidra till att dessa insatser når ut, och erbjuder vårt område tillgång till existerande resurser.

Metod och arbetssätt

Vår uppgift är att genom lokalt ledd utveckling både fånga upp, stimulera och stötta det lokala engagemanget för nya initiativ och idéer. Det kan vara nya nätverk och samarbeten inom samtliga sektorer som kan bidra till en positiv utveckling av området. Det innebär också ett tydligt underifrånperspektiv, stöd under idé- och projektutveckling och hjälp att finna tänkbara samarbetspartners och extern kompetens. Vi finns också där under genomförande och redovisning, och som ett bollplank med tanke på framtiden efter avslutade projekt.

Våra erfarenheter från föregående period, och även analysen av behov och möjligheter i nuläget, stärker vår övertygelse om att samverkan är en framgångsfaktor – såväl mellan individer och aktörer som mellan områden nationellt och internationellt. Paraplyprojekt är ett arbetssätt som vi har provat och som har visat sig framgångsrikt. Dessa skapar en lägre tröskel in i projektvärlden för projektovana t.ex. ungdomar eller nyanlända invandrare. Vidare avser vi att fortsatt odla relationer med andra områden nationellt och internationellt till gagn för våra bygder och invånare. Vi ser också intressanta möjligheter i att söka externa resurser för att ytterligare driva lokalt utvecklingsarbete och på bästa sätt lotsa goda idéer. LAG bör och kan samverka med andra och samordna medel för att driva målen i strategin. LAG bör också aktivt lyfta och driva utvecklingsfrågor t.ex. genom tankesmedjor.

Insatsområde 1.1 Bygdeutveckling

Målgrupp	Föreningar, kommuner, näringslivet, utrikesfödda, ungdomar
Aktiviteter	Arbete enligt kommunikationsplan, kontinuerlig dialog med partners, komplettering av regionala och nationella projekt, uppföljning och kvalitetssäkring
Fonder	Landsbygdsfonden EJFLU, Socialfonden ESF

Insatsområde 1.2 Kommunikation och service

Målgrupp	Föreningar, kommuner, näringslivet
Aktiviteter	Arbete enligt kommunikationsplan, kontinuerlig dialog med partners, komplettering av regionala och nationella projekt, uppföljning och kvalitetssäkring
Fonder	Landsbygdsfonden EJFLU

Insatsområde 2.1 Entreprenörskap

Målgrupp	Näringslivet, kommuner, ungdomar, utrikesfödda
Aktiviteter	Arbete enligt kommunikationsplan, kontinuerlig dialog med partners, komplettering av regionala och nationella projekt, uppföljning och kvalitetssäkring
Fonder	Landsbygdsfonden EJFLU, Regionalfonden ERUF, Socialfonden ESF

Insatsområde 3.1 Samarbete över gränser

Målgrupp	Föreningar, näringslivet, ungdomar, kommuner
Aktiviteter	Arbete enligt kommunikationsplan, kontinuerlig dialog med partners, komplettering av regionala och nationella projekt, uppföljning och kvalitetssäkring
Fonder	Landsbygdsfonden EJFLU, Regionalfonden ERUF,

7.4 Urvalsprocess

Kansli → Arbetsutskott → LAG-grupp

Första fasen i urvalsprocessen är att projektansökningar ska uppfylla grundläggande villkor t.ex. god förankring i området, god genomförandekapacitet och samstämmighet med den lokala utvecklingsstrategin. Därtill ska varje ansökan vara komplett i enlighet med regelverket. Denna första avstämning görs av **kansliet**, ofta i dialog med den sökande. Därefter sänds ansökningar vidare till AU, i den mån det finns ett AU, eller direkt till LAG som underlag för LAG-beslut.

Andra fasen i urvalsprocessen består i att **arbetsutskottet (AU)**, i den mån LAG har utsett ett sådant, granskar ansökningarna och bereder förslag till LAG-beslut. Till förslaget bifogas en motivering som knyter an till den lokala strategin. Till sin hjälp har man en bedömningsmatris som bygger på strategins urvalskriterier. Även i andra fasen kan extern kompetens rådfrågas för att säkra ett väl genomarbetat beslutsunderlag, i de fall detta görs bifogas externa synpunkter till protokollet. AU:s förslag till beslut dokumenteras i protokoll som sedan sänds till LAG inför beslutsmöte.

Tredje fasen i urvalsprocessen är beslutsmötet där **LAG-gruppen** tar LAG-beslut om projektansökningar. LAG-besluten föregås av diskussion, och efter behov kan extern kompetens adjungeras för att rätt förstå projektansökningarnas innehåll och intentioner. Bedömningsmatrisen är även här ett stöd. LAG-besluten läggs fast i styrelseprotokoll där varje LAG-beslut följs av en motivering. LAG-besluten meddelas sökande via skriftlig kopia av justerat protokollsutdrag.

Referensgrupp – extern kompetens knyts till en referensgrupp. Gruppen kan konsulteras, i sin helhet eller enskilda representanter, efter behov av kansliet, Au och/eller LAG. Referensgruppen kan kontaktas via e-post, telefon eller för fysiska möten. Minst en gång per år kallas referensgruppen samman för avstämning, dialog och kunskapsbyggande.

Förtydligande – LAG fattar LAG-beslut, dessa fungerar som rekommendationer till Jordbruksverket, som fattar de formella besluten.

7.5 Mål och urvalskriterier

Mål för respektive insatsområden och fond presenteras i tabeller nedan. Indikatorerna består dels av jordbruksverkets indikatorer, dels av egna indikatorer som är specifika för denna strategi. Definitioner av de egna indikatorerna finns i bilaga A. Målvärde har satts för varje indikator, och avser *antal* för hela programperioden. Indikatorerna är byggstenarna för att nå de kvantitativa mål för hela strategin, och varje projekt bör sätta sina egna mål med sikte på de indikatorer som är aktuella för det aktuella insatsområdet och fonden.

Varje projektansökan sorteras in under ett insatsområde och en fond. Ett projekt kan inte finansieras av flera fonder. Projektansökningarna bedöms av LAG-gruppen med hjälp av urvalskriterier, se bilaga B. Olika aspekter läggs på projektansökningarna som poängsätts och viktas i enlighet med urvalskriterierna. Den sammantagna poängsumman ska nå över en bestämd avslagsnivå för att projektansökan ska kunna beviljas.

Insatsområde 1.1 Bygdeutveckling

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Bygdeutveckling genom lokalt engagemang och sociala innovationer.	Antal nyskapade arbetstillfällen.	2
		<i>*Antalet bygder eller grupperingar som genomfört utvecklingsinsatser.</i>	15
		<i>*Antal nya invånare.</i>	160
		<i>*Antal sociala innovationer</i>	30
		<i>Antal fysiska anläggningar.</i>	10
	Förnyelse av föreningslivet	Antal nyskapade arbetstillfällen.	2
		<i>* antal föreningar som fått stöd.</i>	10
	Nya eller utvecklade besöksanledningar.	Antal nyskapade arbetstillfällen.	8
		<i>Antal nya dagsbesökare.</i>	20 000
<i>Antal nya övernattningar.</i>		4 000	
<i>Antal fysiska anläggningar.</i>		50	

Socialfond	Stärkt mottagande- och integration genom stödjande insatser för utrikesfödda	Antal anställda, inklusive egenföretagare, med förbättrad arbetsmarknadssituation efter avslutad åtgärd.	10
		Antal arbetslösa deltagare och långtidsarbetslösa som är i sysselsättning, inklusive egenföretagare, efter avslutad åtgärd.	50
		<i>* Antal stödjande insatser.</i>	80

* Egna indikatorer

Insatsområde 1.2 Service och kommunikation

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Nya innovativa lösningar för utveckling av lokal service och/eller kommunikation.	Antal nyskapade arbetstillfällen.	2
		<i>*Antal innovativa lösningar för lokal service och/eller kommunikation.</i>	8
		<i>*Antal nya servicelösningar med hjälp av bredband.</i>	16
		<i>Antal fysiska anläggningar.</i>	10

* Egna indikatorer

Insatsområde 2.1 Entreprenörskap

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Stärka landsbygdsföretagens konkurrenskraft	Antal nyskapade arbetstillfällen.	4
	Stärka besöksnäringen	Antal nyskapade arbetstillfällen. *Antal nya veckor/förlängd säsong. Antal nya dagsbesökare. Antal nya Övernattningar. Antal fysiska anläggningar.	11 80 40 000 8 000 30
Regionalfond	Ökat nyföretagande med särskilt fokus på ungdomar 18-35 år, och utrikesfödda.	Antal nyskapade arbetstillfällen.	1
		Antalet företag och organisationer som får stöd.	6
		Antal nya små och medelstora företag.	4
Socialfonden	Öka företagets kompetens avseende rekrytering av utrikes födda.	Antal anställda, inklusive egenföretagare, med förbättrad arbetsmarknadssituation, efter avslutad åtgärd. Antal arbetslösa deltagare och långtidsarbetslösa som är i sysselsättning, inklusive egenföretagare, efter avslutad åtgärd.	4 18

* Egna indikatorer

Insatsområde 3.1 Samarbete över gränser

Fond	Mål	Indikator	Målvärde
Landsbygdsfond	Ökad kompetens, erfarenhet och förståelse genom nationella eller internationella nätverk, samarbeten eller utbyten.	Antalet nyskapade arbetstillfällen.	2
		Antalet företag och organisationer som får stöd.	12
		<i>*Antal nya nationella eller internationella utbyten.</i>	24
Regionalfond	Ökad exportmognad hos småföretagen	Antalet nyskapade arbetstillfällen.	1
		Antalet företag och organisationer som får stöd.	8
		<i>*Antal nya nationella eller internationella affärskontakter.</i>	16

- Egna indikatorer

8. Finansieringsplan

Nedan presenteras den totala budgeten fördelad på de fonder som finansierar densamma. I beloppen ingår dessutom kommunernas medfinansiering.

Totalt beviljad budget fördelad per fond.

Fond	%	SEK
Jordbruksfonden för landsbygdsutveckling EJLU	84	29 700 472
Regionala Utvecklingsfonden ERUF	6	2 231 379
Socialfonden ESF	10	3 609 598
Summa total budget	100	35 541 449

Nedan presenteras budgeten fördelad på delåtgärder, där *Drift* avser administration och kostnader för LAG och leaderkontoret, och *Samarbeten* avser projekt inom samarbetsåtgärden dvs projekt som drivs tillsammans med aktörer i andra LAG eller samarbete mellan flera LAG – inom landet eller internationellt. Slutligen, *Genomförande av strategin*, avser alla övriga projekt som drivs i leaderområdet inom ramen för strategin.

Total beviljad budget per fond och delåtgärd

Delåtgärd	Fond	%	SEK	SEK fördelat på 7,5 år 2016-2023
Drift	EJFLU	25	8 885 362	1 184 715
Samarbeten	EJFLU	10	3 554 000	
	ERUF	3	1 031 379	
	EFS	0	0	
Genomförande av strategin	EJFLU	49	17 261 110	
	ERUF	3	1 200 000	
	ESF	10	3 609 598	
Summa		100	35 541 449	

9. Organisation

9.1 Administrativ kapacitet och utvecklingskontorets arbete (drift)

Utvecklingskontoret består av anställd personal som på LAG:s uppdrag genomför verksamheten i enlighet med den lokala utvecklingsstrategin, LAG:s intentioner och de regelverk som är knutna till programmet. Utvecklingskontoret är också en fysisk plats i form av ett kontor med flera arbetsplatser och ett mötesrum. Kontoret kommer troligen förläggas till Melleruds tätort i samma lokaler som tidigare programperiod.

Utvecklingskontorets uppgifter är flera, den mest uppenbara är att informera om möjligheterna med Lokalt Ledd Utveckling och att ansvara för all administration förknippad med programmet. Utvecklingskontoret rapporterar till LAG och förser löpande LAG med information och beslutsunderlag och för dialog med relevanta kommuner och myndigheter.

Utvecklingskontoret har fler uppgifter som är viktiga för ett gott resultat: att stötta lokala aktörer och grupper under idéutveckling och ansökningsprocess, att lyfta och driva utvecklingsfrågor för hela området och att samordna och lotsa goda idéer vidare både avseende partners och resurser, i de fall idéerna faller utanför ramen för det egna programmet. Det här är vad vi menar med ett lokalt utvecklingskontor.

LAG har även möjligheter att driva egna utvecklingsprojekt, och i den mån detta sker har verksamhetsledaren ett ansvar för att anställa (alternativt köpa tjänster) och handleda projektledare.

Utvecklingskontoret leds av en verksamhetsledare med stöd av en eller två projektlotsar på fältet. Till detta tillkommer ekonomistöd via anställning eller köpt tjänst. Vi planerar för minst 1,6 årsarbeten för att driva utvecklingskontoret på ett tillfredsställande vis. Det är av stor vikt att utvecklingskontoret har tillräcklig kapacitet. För att säkra kapaciteten kommer vi att söka nära samarbete med externa aktörer t.ex. fiskeområde Vänern och de regionala stöd- och rådgivningsorganisationer som är relevanta i vårt område. Vi har redan tidigare ett gott samarbete med Europa Direkt Fyrbodalen, Coompanion, Dalslands Turist AB och Dalslandskommunernas kommunalförbund. Som ett exempel kan nämnas att vi har samnyttjat varandras konferensrum och på så sätt kan inblandade organisationer få tillgång till flera geografiskt spridda konferensrum. Med tanke på den relativt glesa befolkningen i området (12 personer per kvkm) så är närvaro på fältet extra angeläget. Erfarenheter från den tidigare programperioden vittnar om detta och vi kommer än mer anstränga oss att vara rörliga och möta människor i deras eget närområde. Det coachande arbetssätt som vi eftersträvar talar också för vikten av att vara närvarande och följa/stötta pågående projekt.

Vi ser att med en strategi som omfattar flera fonder, kan vi behöva komplettera utvecklingskontoret med kompetens då situationen så kräver. Extern kompetens kommer att knytas till utvecklingskontoret och nyttjas efter behov. Det kan vara kompetens hos fonderna, hos offentliga organisationer, hos högskola/universitet eller profilerade konsultföretag. Kompetens kan också sökas hos entreprenörer. Samarbete med Högskolan Väst finns etablerat sedan tidigare och kan komma att utvecklas i riktning mot kunskapsbyggande, följeforskning och löpande utvärdering.

9.2 Partnerskapet och föreningen

Partnerskapet består av företrädare för den offentliga, den ideella och den privata sektorn. Partnerskapet utgör också föreningens medlemmar, se punkten 9.3. Sammansättningen av partnerskapet speglar dels området och dels intentionerna i strategin, dessutom valet av fonder.

- Inom den offentliga sektorn spelar kommunerna en framträdande roll.
- Inom den ideella sektorn är idrottsrörelsen, kulturföreningar och bygdeföreningar viktiga grupperingar.
- Inom den privata sektorn lägger vi stor vikt vid företagarföreningar och branschföreträdare inom de gröna näringarna och kultur- och turistsektorerna.

Vi söker komplettera partnerskapet med aktörer som är engagerade i (1) integrationsfrågor eller (2) representerar invandrargrupper, (3) arbetar med internationell samverkan, utbyten och export. Vi söker också komplettera partnerskapet med ungdomsorganisationer. Partnerskapet är inte statiskt utan kan utökas under perioden. Se också bilaga 5 – partnerskapet

9.3 LAG – den lokala aktionsgruppen

LAG bildas i form av en fristående ideell förening. LAG-gruppen (styrelsen) väljs i demokratisk ordning av medlemmarna på årsstämman, efter förslag av valberedningen. När på året årsstämman hålls och vilka övriga förtroendeposter som ska tillsättas av årsstämman, stipuleras i föreningens stadgar.

LAG-gruppen består av representanter för olika organisationer och/eller kompetensområden. Offentlig-, ideell- och privat sektor ska vara representerade enligt den procentuella fördelningen 40/30/30. Om det inte går att uppnå denna fördelning exakt p.g.a. antalet ledamöter, ska fördelningen ligga så nära 40/30/30 som är möjligt.

Utöver god kännedom om respektive sektor bör särskild kompetens finnas på följande områden: integration, lokalt kapital, internationellt samarbete, integration och ungdomar. Den särskilda kompetensen kan vara knuten till ordinarie ledamöter alternativt till adjungerade personer. Läs mer om säkerställande av kompetens i kapitel 7.4., Urvalsprocessen.

LAG-gruppen består av 9-13 ordinarie ledamöter som fördelas enligt ovan (40/30/30), därtill kan adjungeras i enlighet med LAG-gruppens egen bedömning och behov. LAG-gruppen sammanträder regelbundet enligt gemensamt beslutad möteskalender. LAG-gruppen har möjlighet att inom sig utse ett arbetsutskott (AU).

AU kan lämpligen per delegation ges arbetsgivaransvar för anställd personal. AU bör bestå av minst tre personer, där ordföranden och vice ordförande ingår. AU kan vidare delegera personalansvar för övrig anställd personal till verksamhetsledaren på kansliet. AU bereder förslag till beslut avseende projektansökningar och andra relevanta ärenden som läggs fram för LAG-gruppen. För beredning kan också beredningsgrupper utses om LAG-gruppen så väljer.

10. Samverkan mellan fonder och med andra aktörer

10.1 Samverkan mellan fonder

Strategin omfattar tre fonder: landsbygdsfonden, socialfonden och regionalfonden. Vi har valt en flerfondslösning där vi förväntar oss synergieffekter mellan fonderna i samtliga insatsområden. Flerfondslösningen ger oss bättre förutsättningar för en positiv utveckling för ökad integration, ökad anställningsbarhet, ökat entreprenörskap och ökad jämställdhet. Ökad kompetens, konkurrenskraft och innovationer gynnas också av denna strategi.

Fonderna samverkar och valet av fond styrs i första hand av projektets innehåll och i andra hand av målgruppen. På så sätt säkerställer vi att inte fonderna överlappar.

Fördelning efter innehåll:

- Socialfonden – integration/inkludering
- Regionalfonden – entreprenörskap, internationalisering
- Landsbygdsfonden - bygdeutveckling, service och kommunikation, integration/inkludering, entreprenörskap, internationalisering,

Fördelning efter målgrupp:

- Socialfonden – utrikesfödda
- Regionalfonden – näringsliv och ungdomar
- Landsbygdsfonden – föreningar och bygdegrupper, offentliga aktörer, organisationer, studieförbund, näringsliv, ungdomar och utrikesfödda.

Vi ser också möjligheter i att förstärka de utvecklingsområden i strategin som finansieras av Social- och Regionalfonden genom kompletterande externa projekt som söks direkt hos fondernas egna program. Dessa externa projekt kan bidra till en hävstångsverkan som når längre och bidrar till betydande resultat.

Tyngdpunkten i vår finansiering finns i *landsbygdsfonden* och där finns också tyngdpunkten i strategin och landsbygdsfonden bildar en horisontell plattform genom att finansiera samtliga 4 insatsområden. Samverkan med övriga fonder ger extra tyngd i valda delar av strategin. *Regionalfonden* stärker entreprenörskap genom att stötta nyföretagande och ökad av grad exportmognad. Både landsbygds- och regionalfonden stärker också den internationella profil som vår strategi har som ett av tre övergripande mål (bygder över gränser). *Socialfonden* stärker integration och inkludering av utrikes födda.

Det finns vidare principer för allmänna prioriteringar vid val av fonder i kap. 7. Ligger tyngdpunkten på entreprenörskap, affärsutveckling eller näringslivsutveckling är det ett projekt för regionalfonden. Projekt med fokus på integrering och inkludering av utrikes födda faller inom socialfonden. Projekt för hållbar landsbygdsutveckling, ökad attraktions- och konkurrenskraft och stärkt service och kommunikationer knyts till landsbygdsfonden. Internationalisering ryms inom regionalfonden för näringslivet, och landsbygdsfonden för ungdomar och företrädare för bygdeutveckling.

Vårt område överlappar till viss del det planerade fiskeområdet Vänern. Vi har varit delaktiga i framtagandet av fiskeområdets strategi, och kommer att föra löpande dialog och avstämning för att säkerställa en optimal samverkan mellan våra insatser. Projektansökningar där aktiviteter kan kopplas till Vänern stäms av med fiskeområdet så att dubbelfinansiering undviks. Diskussioner förs också om att utgöra ett av tre lokalkontor för fiskeområdet Vänern och på så sätt samverka konkret i genomförandet av fiskeprogrammet.

Dialog förs med andra aktörer på lokal och regional nivå för samverkan men också för att säkerställa att inte fonder och program överlappar. Partnerskapet och LAG:s referensgrupp bidrar med kontaktytor gentemot andra aktörer i det geografiska området.

10.2 Avstämning med andra aktörer med utvecklingsansvar

Vi delar visionerna om *Det goda livet* i Västra Götaland och *Ett skönare i liv* i Värmland. De regionala strategierna, länsstyrelsernas handlingsplaner inför det nya landsbygdsprogrammet tillsammans med delregionala planer och avstämningar med kommunledningarna ligger till grund för strategin. Därtill läggs de behov och utvecklingsmöjligheter som framkommit genom processarbetet.

Vår strategi innebär att vi tar en tydlig och aktiv roll i arbetet för lokal utveckling i nära samverkan med kommuner och övriga aktörer såsom Hushållningssällskapen, Coompanion, LRF, turistorganisationer, lokala bygdegrupper, länsstyrelser, regioner m.fl. Strategin har ambitionen att också öka närvaron av externa stöd- och rådgivningssystem i vårt område.

Vår strategi bidrar till genomförandet av de regionala strategierna inom samtliga teman och prioriterade områden:

För Västra Götaland 2020 innebär detta: **En ledande kunskapsregion, En region för alla, En region där vi tar globalt ansvar och En region som syns och engagerar.** Här ser vi också att vi tangerar ett antal prioriterade frågor: *Skapa starka förutsättningar för att förverkliga idéer och starta företag, Effektiv kompetensförsörjning och livslångt lärande i företag och organisationer, Bidra till en IT-infrastruktur med hög kvalitet för alla och som främjar*

hållbarhet, Gör Västra Götaland till modell för hållbar landsbygd och samspel stad/land samt Satsa på internationell mötesindustri, evenemang och på att stärka besöksnäringen.

För Värmlandsstrategin 2020 innebär detta: **Livskvalitet för alla, Fler och starkare företag, Höjd kompetens på alla nivåer och Bättre kommunikationer.** Här bidrar vår strategi till bland annat följande mål: *Nettoinflyttning till Värmland om 5000 personer, Andelen som vill vara företagare skall öka, Den öppna arbetslösheten ska minska och fortsätta ligga under riksgenomsnittet, Ökade möjligheter att bo och arbeta i hela Värmland och Alla hushåll och företag ska ha möjlighet till bredband om minst 100 Mbit/s.*

Vår strategi bidrar även till genomförandeplanen för Fyrbodalen. Delregionen har gjort prioriteringar bland de områden som presenteras i Västra Götaland 2020 (se ovan). Vår strategi kompletterar dessa prioriteringar väl. Vi kompletterar också det Regionala serviceprogrammet i Västra Götaland, som delar flera av våra centrala delar avseende service på landsbygd.

Under den föregående programperioden har vi löpande stämt av med länsstyrelserna, ett arbetssätt som kommer att fortgå under innevarande programperiod. Vi kommer dessutom att stärka dialogen med övriga aktörer som presenterats ovan.

10.3 Jämställdhet och icke-diskriminering

Vår vision är framtidsbygder för alla. Det innebär att jämställdhets och icke-diskriminerings aspekter skall genomsyra hela vår verksamhet från kanslipersonal och LAG till projektinriktning, projektägare och projektdeltagare. Vilket innebär att alla kvinnor och män skall ha samma möjligheter att forma samhället och sina egna liv och att alla människor oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Där socialfonden ingår i insatsområdena ligger vårt fokus på nyanlända invandrare och ungdomar. Här återfinns särskilda delmål som *stärkt mottagande och engagemang genom stödjande insatser för utsatta människor, öka företagets kompetens avseende rekrytering av människor med utländsk bakgrund och ungdomar.* Det senare sammanfaller väl med det horisontella målet likabehandling- och icke-diskriminering.

För insatsområdet entreprenörskap i vår strategi har regionalfonden följande delmål: *Ökat nyföretagande med särskilt fokus på ungdomar och människor med utländsk bakgrund – delmål som också sammanfaller med de horisontella målen.*

Utvecklingskontoret och LAG har en viktig uppgift i att säkerställa jämställdhetsaspekten och bevaka/följa upp hur projektbesluten påverkar förutsättningarna för uppfyllelsen av de

horisontella målen i området. Hur detta arbete mer i detalj kommer att se ut kommer att konkretiseras under våren 2015 då den nya organisationen för området fastställs och utbildas för det kommande uppdraget.

11. Kommunikation

Målen med kommunikationsinsatserna är att de ska sikta på de övergripande mål som finns i Jordbruksverkets kommunikationsstrategi för Lokalt Ledd Utveckling 2014-2020. I målformuleringarna framgår också vilka huvudsakliga målgrupper som adresseras. Därutöver bryter vi ner målen på en lokal nivå genom lokala kommunikationsmål.

Övergripande kommunikationsmål - Jordbruksverket

1. Personer och organisationer som söker projektstöd inom lokalt ledd utveckling och bidrar till hållbara levande framtidsbygder. Vår kommunikation ska hjälpa dem att:

- Känna till att projektstöden inom lokalt ledd utveckling finns
- Lätt hitta information om projektstöden
- Lämna in kompletta ansökningar i tid
- Känna till målen med lokalt ledd utveckling och EU:s roll inom landsbygdsutveckling
- Förstå vilka mervärden projektstöd kan ge för bygden
- Samverka med andra som söker eller har fått projektstöd för att sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter.

2. Vidareförmedlare och samarbetspartners sprider information, kunskap och erfarenheter om metoden. Vår kommunikation ska hjälpa dem att:

- Känna till möjligheterna med leadermetoden
- Enkelt hitta information om leadermetoden
- Sprida information om möjligheterna med leadermetoden
- Känna till målen med leadermetoden
- Intressera sig för den lokala utvecklingen
- Förstå att det är många som lär sig av varandra och samverkar för att nå målen med metoden
- Förstå den egna rollen och sprida kunskap om arbetssätt, hinder, möjligheter, resultat och effekter
- Känna till EU:s roll för lokalt ledd utveckling

3. Allmänheten känner till arbetet med och effekterna av lokalt ledd utveckling samt EU:s roll inom den lokala utvecklingen. Vår kommunikation ska hjälpa dem att:

- Känna till möjligheterna med leadermetoden
- Känna till hur effekter av leadermetoden påverkar utvecklingen av samhället
- Känna till EU:s roll för lokalt ledd utveckling

Lokal kommunikation

Målgrupper och budskap

Kommunikationsplanen utgår från de fyra målgrupperna sökande, vidareförmedlare, samarbetspartners och allmänhet. Samtliga målgrupper bidrar på olika sätt för att sprida information om möjligheterna att driva lokalt ledd utveckling. Nedan beskrivs målgrupperna och de budskap till respektive målgrupp som vi avser att kommunicera.

Tabell A. Målgrupper, vilka är de?

<i>Målgrupp</i>	<i>Vilka är de?</i>
Sökande	Föreningar, organisationer, lokala företag och offentliga aktörer.
Vidareförmedlare	LAG och partnerskapet, verksamhetsledare och övrig personal
Samarbetspartners	Europa Direkt, Arbetsförmedlingen, lokalt näringsliv, invandrarföreningar etc.
Allmänheten	Alla som bor och verkar i leaderområdet

Tabell B. Målgrupper och budskap.

<i>Målgrupp</i>	<i>Budskap</i>
Personer som söker stöd	Vi arbetar tillsammans mot gemensamma mål
Vidareförmedlare	Vi förmedlar gemensamma budskap för god räckvidd
Samarbetspartners	Tillsammans blir det enklare, tillsammans blir vi starkare
Allmänheten	Lokalt Ledd Utveckling stärker våra Framtidsbygder

Kommunikationsfaser

Under loppet av en programperiod passeras flera faser som avgör hur och vilken kommunikation som är relevant och når bästa spridning och gensvar. Nedan presenteras de tre faser som vi bygger kommunikationsplanen på.

Införandefasen 2015. Under denna fas informerar vi om den lokala strategin och dess inriktning, övergripande mål, delmål och insatsområden. Vi stöttar idéutveckling och informerar om hur man söker, vem man vänder sig till och vilka byggstenar ett projekt består av. Vi mobiliserar också våra vidareförmedlare och samarbetspartners för ett enat budskap som når ut i hela leaderområdet.

Genomförandefasen 2016-2021. Fasen innebär att programmet öppnas och genomförandet pågår sedan under huvuddelen av perioden. Inledningsvis genomförs informationsinsatser i lokal media och stormöten. Därefter kommunicerar vi löpande med intresserade, sökande, media, kommuner och med allmänheten. Vi kommunicerar också utifrån de behov som samarbetspartners och vidareförmedlare uppmärksammar. Vi rapporterar löpande om hur programmet fortskrider; resultat, goda exempel och allmän information om vår verksamhet.

Slutfasen 2020-2022. Under senare delen av perioden pågår slutfasen. Här fokuserar vi på att sprida de uppnådda resultaten till kommunerna, allmänheten, samarbetspartners, övriga intressenter och media. Vi identifierar och använder alla tillgängliga kanaler för att nå ut i hela området. Uppföljning och utvärdering är tillkommande värdefulla inslag i slutfasen som också kommuniceras externt.

Huvudsakliga informationskanaler

- Egen webbplats för information och löpande nyheter.
- Partnerskapets egna webbplatser, kortare information och länkning.
- Lokal media, via pressmeddelanden/träffar och uppsökande kontakter.
- Nyhetsbrev som distribueras via e-postlistor.
- LAG-ledamöternas kontaktnät och plattformar.
- Utvecklingskontorets egna projektlotsar.

11.1 Kommunikationsplan

Kommunikationsplan, se bilaga C.

12. Uppföljning och revidering

Måluppfyllelse och resultat. Uppföljning är ett viktigt verktyg för LAG för att kunna säkerställa att insatserna verkar i enlighet med strategin. Syftet är att ge underlag för effektiv styrning av verksamheten, och möjligheter att anpassa insatser och mål genom revidering. Uppföljning är en kontinuerlig process som vävs in som ett naturligt inslag i löpande verksamhet och vid LAG:s beslutsmöten. Utvärdering är reflekterande och sker dels löpande och dels med facit i hand. För att säkerställa att uppföljning och utvärdering systematiseras har en plan med fastställda aktiviteter och intervall tagits fram, se bilaga D.

LAG:s arbetsätt och metoder. Ambitioner finns att med hjälp av extern utförare löpande utvärdera verksamheten med tyngdpunkt på kvalitativa metoder (följeutvärdering). LAG:s arbetsmetoder och arbetsätt är delar av denna följeutvärdering (inkluderat kommunikation), ävenså anslås kvalitativa perspektiv på projektens uppnådda resultat inom ramen för följeutvärderingen. Kvantitativ uppföljning (data) är del av underlaget för följeutvärderingen.

13. Bilagor

Bilaga 1	SWOT-analys
Bilaga 2	Omvärldsanalys
Bilaga 3	Karta över områdesgräns
Bilaga 4	Motivering
Bilaga 5	Partnerskapet
Bilaga A	Definitioner av egna indikatorer
Bilaga B	Urvalskriterier
Bilaga C	Kommunikationsplan
Bilaga D	Tidplan för uppföljning och utvärdering

Bilaga 1: SWOT-analys

Styrkor

Naturen med sjöar, skog, tystnad, och en kanal som binder området samman är en tydlig styrka för området.

Det befintliga differentierade näringslivet präglad av entreprenörsanda med många små företag där besöksnäringen sticker ut tillsammans med en stark hantverkstradition är viktigt.

Närheten till Norge och vårt geografiska läge med närhet till större befolkningscentra, internationella flygplatser gynnar oss.

Viljan till samarbete, inte minst politisk, i kombination med korta beslutsvägar är ytterligare viktiga förutsättningar för en positiv utveckling.

Ett starkt föreningsliv med fiberengagemang, idrottsrörelse, kulturliv och bygdeutveckling mm är lyfts fram som viktiga styrkor för området. Vidare stärks vi av att ha en högskola i området och ett etablerat samarbete med Högskolan i Väst.

Svagheter

Urbaniseringen och en negativ befolkningstillväxt hämmar området. Förhållandevis låg utbildningsnivå och avsaknad av möjlighet till vidareutbildning lokalt leder till kompetensbrist och arbetslöshet. Bristen på arbetstillfällen generellt och i synnerhet när det gäller möjlighet för unga att få ett jobb ett påtagligt problem.

Många små svaga företag och få nystartade är en svaghet i delar av området. Det samma gäller föreningslivet som delvis präglas av svaga, små föreningar som har svårt att rekrytera resurser till styrelsearbeten mm.

Brist på förändringsbenägenhet och samarbetsproblem mellan kommundelar är ytterligare en svaghet i delar av området. Dålig infrastruktur med bl a dåligt vägnät och bristande vägunderhåll hindrar också utvecklingen.

Möjligheter

Besöksnäringen kan utvecklas mer. Vår närhet till Norge skapar nya möjligheter inte minst för näringslivet. När det gäller skogen finns en utvecklingspotential i ökad förädling och i mer aktiva skogsägare. Utveckling av det befintliga järnvägsnätet och eventuella framtida kommunikationer/infrastruktur som snabbtåg samt ökad digitalisering genom bl a det växande fibernätet är också möjligheter för framtiden. Relationen mellan stad-land kan utvecklas vidare, "kopplas ihop", genom ökat samarbete inom och med regionen, med Högskolor (ex distansutbildning) mm. Utveckla boenderesursen – prisvärt, attraktivt, "nära" med möjlighet att jobba på distans. Flyktingar – många välutbildade och alla önskar en trygg och bra framtid – få en del att stanna! Fånga/ta till vara/utveckla engagemanget i den lokala kraften för mera Verkstad!

Hot

Största hotet som upplevs är kopplat till stad och land, där landsbygden nedmonteras i samma takt som staden växer. Resursfördelning, utflyttning, beskattning, konkurrens, lagar och regler såsom ökat strandskydd mm och inte minst bristande intresse från staten och även ofta media är exempel där landsbygden missgynnas. Kapitalbrist eller snarare bankernas riskbenägenhet när det gäller satsningar i landsbygden är ett hot mot utvecklingen.

Avsaknad av eller uteblivna satsningar på infrastrukturen i området kan också utgöra ett påtagligt hot. Slutligen lyfts kommunen fram om/när/där verksamheter präglas av splittring, politiskt käbbel, bristande kompetens och oförmåga mm.

Styrkor

- Naturen
- Näringslivet
- Geografiskt läge
- Närheten till Norge
- Samarbete
- Föreningslivet
 - fiber
 - idrottrörelse
 - kultur
- Bygdeutveckling
- Högskola

Svagheter

- Urbanisering
 - Utbildningsnivå
 - Arbetstillfällen
 - Små svaga företag
 - Små svaga föreningar
 - Förändringsbenägenhet
- Samarbetsproblem och Infrastruktur

Möjligheter

- Besöksnäring
- Norge
- Skogen
- Kommunikationer/infrastruktur
- Stad-land
- Boenderesursen
- Flyktingar
- Verkstad!

Hot

- Stad vs land
- Lagar och regler
- Kapitalbrist
- Infrastruktur
- Kommunen

Bilaga 2: Omvärldsanalys

Vår omvärldsanalys bygger på de regionala analyserna för Västra Götaland och Värmland, Länsstyrelserna, Fyrbodalen, vår egen omvärldsspaning som vi gjort i samverkan med kommunledningarna samt öppna dialogmöten och intervjuer med intressenter. Omvärldsanalysen är en grundläggande del i processarbetet för en hållbar strategi.

Fem faktorer som påverkar områdets utveckling: **sysselsättning, infrastruktur, befolkningstalen, Norge och globalisering**. Exempel på andra faktorer som lyfts fram är energitillgången och klimatförändringar, närheten till högskola eller universitet, nya betéendemönster där trygghet och hållbar utveckling är viktiga faktorer.

Sysselsättning. I takt med att traditionella näringar minskar och nya tillkommer efterfrågas andra kompetenser och utbildningar. Detta innebär att det samtidigt kan råda arbetslöshet inom vissa yrkeskategorier men rekryteringsbehov inom andra. Svårigheter för ungdomar och invandrare att ta steget in på arbetsmarknaden är en tydlig trend för hela riket.

Infrastruktur. Transporter på väg och järnväg är viktigt för det befintliga näringslivets utveckling och ofta avgörande för nyetableringar. Vidare är möjligheten att pendla till jobbet för att kunna vara aktiv och rörlig på arbetsmarknaden viktigt, något som i hög grad påverkas av statliga och regionala satsningar och beslut. En tendens är att satsningar på ny infrastruktur och underhåll av befintlig är lågprioriterade.

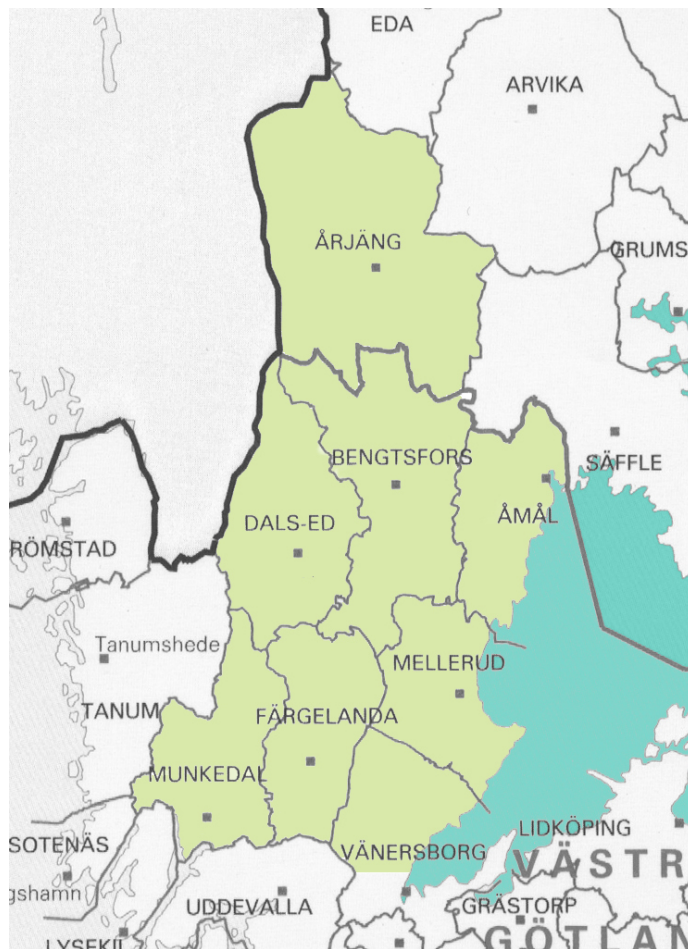
Befolkningstalen i vårt område har under lång tid sjunkit till följd av den snabba urbaniseringen, samtidigt som medelåldern ökar. Det är ett mönster som vi delar med hela Sveriges landsbygd, Sverige är det land i Europa med den allra snabbaste urbaniseringstakten. Med en numerärt minskande befolkning följer svårigheter att upprätthålla lokal service och kommunikationer.

Norge. Göteborgs- och Karlstadsregionerna är viktiga för det lokala näringslivets utveckling, därtill närheten till Norge och Osloregionen som anses ha än större potential för tillväxt i vårt område. Närheten till Norge innebär också tillgång till ännu en arbetsmarknad inom pendlingsavstånd.

Globalisering . Den pågående globaliseringen, där nationsgränserna minskar i betydelse, kan öppna nya möjligheter för både företag och enskilda, inte minst för ungdomar. Den innebär också en hårdare konkurrens både när det gäller att behålla befintliga och locka nya företag och invånare. Attraktiva områden och regioner erbjuder intressanta och natursköna boendemiljöer, god service och präglas av mångfald och tolerans. Vårt område måste anta utmaningarna som globaliseringen ställer oss inför; att vara ett attraktivt område i en global värld.

Bilaga 3: Karta över områdesgräns

Karta över områdesgräns inom Vänersborgs kommun.

Bilaga 4: Motivering

Tre fonder ligger till grund för vår strategi för Framtidsbygder Dalsland Årjäng Munkedal.

- EJFLU – Europeiska landsbygdsfonden
- ERUF – Europeiska regionalfonden
- ESF – Europeiska socialfonden

Valet av fonder grundar sig i områdets behov och identifierade utvecklingsspår. Området är ett relativt glesbefolkat landsbygdsområde med odlade bygder, produktiva skogar, många vatten och mindre orter av karaktären bruksorter eller järnvägsknutar. Här finns också en stad, Åmål vid Vänerens strand i nordöstra delen. Med tanke på den generellt relativt låga *utbildningsnivån*, minskande *befolkningstal*, en allt *äldre befolkning*, vikande *arbetsmarknad* och bristfällig *fysisk och digital infrastruktur*, har vi stora utmaningar att möta och trender att bryta och vända. Vi ser också möjliga utvecklingsspår och framgångsfaktorer som lyfts fram i strategins övergripande och horisontella mål och insatsområden.

Landsbygdsfonden ger oss stommen i strategin och ligger som en horisontell plattform i samtliga mål och insatsområden. Landsbygdsfonden ger oss verktyg att stärka bygdeutvecklingen/attraktionskraften, den lokala servicen och infrastrukturen i området. Här skapas utrymme för att stärka t.ex. föreningslivet, kulturen och lanthandlarna. Fonden ger dessutom möjligheter till internationella utbyten och samarbeten som ökar kunskapen om världen och driver utveckling av våra egna bygder i ett större sammanhang. *Dessa åtgärder kan öka inflyttningen, vända åldersstrukturen, stärka arbetsmarknaden och den lokala servicen och öka graden av innovationer i landsbygdsutvecklingen.*

Regionalfonden ger oss möjligheter att ytterligare stärka ungdomars entreprenörskap, stärka småföretagande på landsbygd, stärka företagens kompetens vad gäller att rekrytera utrikes födda och dessutom hjälpa våra företag att ta steg på vägen mot ökad exportmognad. *Dessa åtgärder stärker det lokala näringslivet, stärker tillväxten och kompetensnivån. Åtgärderna kan också i förlängningen bidra till att öka sysselsättningen, höja utbildningsnivån och öka exporten av varor och tjänster från vårt område.*

Socialfonden ger oss möjligheter att arbeta för att inkludera utrikes födda i vårt lokalsamhälle, i föreningslivet och genom att dessa nya grupper i vårt samhälle ges möjligheter att etablera sig och tillföra sina erfarenheter och kompetenser. *Dessa åtgärder kan bidra till att vända befolkningstrenden, öka utbildningsnivån, stärka utrikes föddas anställningsbarhet. Åtgärderna kan också bidra till att inkludera utrikes födda och på sikt stärka dessa grupper i vårt samhälle, till gagn för alla parter.*

Fiskefonden faller naturligt utanför strategin p.g.a. att man planerar ett gemensamt fiskeområde för Vänern, som p.g.a. sin storlek berör flera leaderområden. Vi kommer att samverka med fiskeområdet med fokus på västra delen av Vänern, vi kommer också att stämma av gränsdragningen mellan våra respektive strategier avseende enskilda projektidéer och ansökningar.

Med lokalt ledd utveckling och leadermetoden kan vi arbeta på lokalplanet med de stora frågorna. Flerfondslösningen ger oss nya verktyg för att vända nedåtgående trender och stärka de goda krafter och innovativa idéer som finns bland de människor som bor och verkar i vårt område. Utvärderingar av tidigare leaderperioder stärker oss i vetskapen att lokalt arbete är välgrundat, ger goda resultat och startar långa processer som växer och bär frukt i framtiden.

Bilaga 5: Partnerskapet

Framtidsbygder Dalsland Årjäng Munkedal

Bengtstors kommun
Dals Eds kommun
Färgelanda kommun
Melleruds kommun
Munkedals kommun
Vänersborgs kommun
Åmåls kommun
Årjängs kommun

Europa Direkt Fyrbodals kommun
Hela Sverige ska leva Fyrbodals kommun
Hushållningssällskapet Värmland
Hushållningssällskapet Väst

Företagarna i Bengtstors kommun
Företagarna i Dals-Ed
Företagarna i Mellerud
Företagarna i Steneby
Företagarna i Vänersborg
Företagarna i Åmål
Nordmarkens Näringsliv (Årjäng)
Företagarna i Färgelanda
Företagarna i Munkedal

Lantbrukarnas Riksförbund LRF
Dalslands Fotbollsförbund
Companion
Ung företagsamhet UF

Stenebyskolan
Nuntorp naturbruksgymnasium
Dingle naturbruksgymnasium
Kyrkeruds folkhögskola
Dalslands folkhögskola

Not Quite ekonomisk förening
Dalslands Turist AB